യോഗവാസിഷ്ഠഃ/പ്രകരണമ് 6 (നിർവാണപ്രകരണം ഉത്തരാർധം)/സർഗം 22

ശ്രീവസിഷ്ഠ ഉവാച .
ജ്ഞാനേന ജ്ഞേയനിഷ്ഠത്വാദ്യോഽചിത്തം ചിത്തമേവ ച .
ന ബുധ്യതേ കർമഫലം സ ജ്ഞാനീത്യഭിധീയതേ .. 1
ജ്ഞാത്വാ സമ്യഗനുജ്ഞാനം ദൃശ്യതേ യേന കർമസു .
നിർവാസനാത്മകം ജ്ഞസ്യ സ ജ്ഞാനീത്യഭിധീയതേ .. 2
അന്തഃശീതലതേഹാസു പ്രാജ്ഞൈരസ്യാവലോക്യതേ .
അകൃത്രിമൈകശാന്തസ്യ സ ജ്ഞാനീത്യഭിധീയതേ .. 3
അപുനർജന്മനേ യഃ സ്യാദ്ബോധഃ സ ജ്ഞാനശബ്ദഭാക് .
വസനാശനദാ ശേഷാ വ്യവസ്ഥാ ശില്പജീവികാ .. 4
പ്രവാഹപതിതേ കാര്യേ കാമസംകല്പവർജിതഃ .
തിഷ്ഠത്യാകാശഹൃദയോ യഃ സ പണ്ഡിത ഉച്യതേ .. 5
അകാരണം പ്രവർതന്തേ ഇവ ഭാവാ അകാരണാത് .
അവിദ്യമാനാ അപ്യേത്യേഽവിദ്യമാനാ ഇവ സ്ഥിതാഃ .. 6
ആവിർഭാവതിരോഭാവൈർഭാവാഭാവഭവാഭവൈഃ .
പശ്ചാത്കാരണതാം യാന്തി മിഥഃ കാരണകർമഭിഃ .. 7
അസതഃ ശശശൃങ്ഗാദേർമൃഗതൃഷ്ണാമ്ഭസോ യഥാ .
ആലോകനാദലഭ്യസ്യ കീദൃക് സ്യാത്കില കാരണമ് .. 8
അസതഃ ശശശൃങ്ഗാദേഃ കാരണം മാർഗയന്തി യേ .
വന്ധ്യാപുത്രസ്യ പൗത്രസ്യ സ്കന്ധമാസാദയന്തി തേ .. 9
അസത്യപ്രതിഭാസാനാമേതദേവാശു കാരണമ് .
യദനാലോകനം നാമ സമാലോകക്ഷണക്ഷയമ് .. 10
പരമാത്മായതേ ജീവോ ബുധ്യമാനസ്ത്വചേതനമ് .
ചേതനം ബുധ്യമാനസ്തു ജീവ ഏവാവതിഷ്ഠതേ .. 11
പരമാത്മൈവ ജീവോഽയം ബുധ്യമാനസ്ത്വചേതനമ് .
ആമ്ര ഏവ രസാപത്തേഃ പ്രയാതി സഹകാരതാമ് .. 12
ചേതനം ബുധ്യമാനസ്തു ജീവ ഏവാവതിഷ്ഠതേ .
ജീവോ ജീവിതജീർണേഷു ജാതിജന്മസു ജർജരഃ .. 13
യേ പരാം ദൃഷ്ടിമായാതാ വിധി തേഷാമപാമിവ .
അരൂപാലോകമനനം സ്പന്ദമസ്പന്ദനം സദാ .. 14
യേ പരാം ദൃഷ്ടിമായാതാ ദൃശ്യശ്രീപാരദർശിനഃ .
ന വിദ്യമാനമപ്യസ്തി തേഷാം വേദനമാതതമ് .. 15
യേ പരാം ദൃഷ്ടിമായാതാ വിധി തേഷാമപാമിവ .
സ്പന്ദമസ്പന്ദനം സർവമവേദനവശാദിഹ .. 16
അരൂപാലോകമനനവേഷ്ടിതാ മുക്തദാമവത് .
ബുധാഃ കർമസു ചേഷ്ടന്തേ വൃക്ഷപത്രേഷ്വിവാനിലഃ .. 17
യേ പരാം ദൃഷ്ടിമായാതാഃ സംസൃതേഃ പാരദർശിനഃ .

ന തേ കർമ പ്രശംസന്തി കൂപം നദ്യാം വസന്നിവ .. 18
യേ ബദ്ധവാസനാ മൂഢാഃ കർമ ശംസന്തി തേഽനഘ .
ശ്രുതിസ്മൃത്യുചിതം തേന വിനാബോധം പ്രയാന്തി തേ .. 19
ഇന്ദ്രിയാണി പതന്ത്യർഥം ഭ്രഷ്ടം ഗൃധ്ര ഇവാമിഷമ് .
താനി സംയമ്യ മനസാ യുക്ത ആസീത തത്പരഃ .. 20
നാസന്നിവേശം ഹേമാസ്തി നാസർഗം ബ്രഹ്മ വിദ്യതേ .
കിംതു സർഗാദിശബ്ദാർഥമുക്തം യുക്തമതേഃ ശിവമ് .. 21
ഏകാന്ധകാരേ സംപന്നേ വ്യവഹാരോ യുഗക്ഷയേ .
നിർവിഭാഗോ നിരാഭാസോ യഥാ ബ്രഹ്മഘനേ തഥാ .. 22
അഭ്രോദരേ ഭ്രമാങ്ഗാനാം സ്പന്ദാസ്പന്ദമയീ യഥാ .
സ്വസംവിദാത്മികാ സത്താ ഭൂതാനാമീശ്വരീ തഥാ .. 23
ജലസ്യാന്തർജലാംശാനാം ദ്വൈതാദ്വൈതമയോ യഥാ .
സ്വസംവിദാത്മാ സുസ്പന്ദസ്തഥാ ബ്രഹ്മണി ഭൂതദൃക് .. 24
യഥാമ്ബരേഽമ്ബരാംശാനാം ദ്വൈതാദ്വൈതകൃതാത്മനി .
അനന്യാ സൃഷ്ടിരാഭാതി തഥാനവയവേ ശിവേ .. 25
ജഗതോഽന്തരഹംരൂപമഹംരൂപാന്തരേ ജഗത് .
സ്ഥിതമന്യോന്യവലിതം കദലീദലപീഠവത് .. 26
രൂപാലോകമനസ്കാരൈ രന്ധ്രൈർബഹിരിവ സ്ഥിതമ് .
സൃഷ്ടിം പശ്യതി ജീവോഽന്തഃ സരസീമിവ പർവതഃ .. 27
ജീവോ ജഗത്തയാത്മാനം പശ്യത്യയമകാരണമ് .
ഹേമേവ കടകാദിത്വം തദപശ്യന്ന പശ്യതി .. 28
ജീവന്തോഽപി ന ജീവന്തി മ്രിയന്തേ ന മൃതാ അപി .
സന്തോപി ച ന സന്തീവ പാരാവാരവിദഃ ശുഭാഃ .. 29
പ്രബുദ്ധഃ സർവകർമാണി കുർവന്നപി ന പശ്യതി .
ഗൃഹകർമാണി ഗേഹസ്ഥോ ഗോഷ്ഠഭാണ്ഡമനാ ഇവ .. 30
വിരാഡ് ഹൃദി യഥാ ചന്ദ്രഃ പ്രതിദേഹം യഥാ സ്ഥിതഃ .
ജീവോ ഹിമകണാകാരഃ സ്ഥൂലേ സ്ഥൂലോ ലഘൗ ലഘുഃ ..31
അഹമാത്മാ ത്രികോണത്വമുപഗച്ഛതി കല്പനമ് .
അസദേവ സദാഭാസം മന്യതേ ചേതനാദ്വപുഃ .. 32
കർമകോശേ ത്രികോണേ ച ശുക്രസാരേഽവതിഷ്ഠതേ .
ദേഹേ ജീവോഹമിത്യാത്മാ സ്വാമോദഃ കുസുമേ യഥാ .. 33
അഹമിത്യേവ ശുക്രസ്ഥാ സംവിദാപാദമസ്തകമ് .
വിസരത്യഖിലേ ജ്യോത്സ്നാ യഥാ ബ്രഹ്മാണ്ഡമണ്ഡപേ .. 34
അക്ഷരന്ധ്രപ്രണാലേന വിസൃതം വേദനോദകമ് .
വ്യാപ്നോതി ത്രിജഗദ്ധൂമോ വിയന്മേഘതയാ യഥാ .. 35
ദേഹേ യദ്യപ്യശേഷേഽസ്മിൻബഹിരന്തശ്ച വേദനമ് .
വിദ്യതേ തത്തഥാപ്യത്ര ശുക്രേഽസ്തി ഘനവാസനാ .. 36
ജീവഃ സംകല്പമാത്രാത്മാ യത്സംകല്പോഽവതിഷ്ഠതേ .
ഹൃദി ഭൂത്വാ സ ഏവാശു ബഹിഃ പ്രസരതി സ്ഫുടമ് .. 37
യഥാസ്ഥിതാം ച നിശ്ചിത്താം വർജയിത്വാ സ്ഥിരോപമാമ് .

ന കയാചിദപി സ്ഥിത്യാ ശാമ്യത്യഹമിതി ഭ്രമഃ .. 38
ചിന്താനുചിന്ത്യമാനാപി ഭാവനീയാമ്ബരോപമാ .
അഹംഭാവോപശമനേ ശമനേന ക്രമേണ തേ .. 39
തജ്ജ്ഞാ വ്യവഹരന്തീഹ ഭാവ്യഭാവനവർജിതമ് .
അരൂപാലോകമനനം മൗനം ദാരുനരാ ഇവ .. 40
അകിംചിദ്ഭാവനോ യഃ സ്യാത്സ മുക്ത ഇതി കഥ്യതേ .
ജീവന്നാകാശവിശദോ ബന്ധശൂന്യ ഇവ സ്ഫുടമ് .. 41
അഹമിത്യേവ ശുക്രസ്ഥാ സംവിദാപാദമസ്തകമ് .
വിസരത്യഖിലേ ദേഹേ ബ്രഹ്മാണ്ഡേഽർകപ്രഭാ യഥാ .. 42
ദൃങ്നേത്രം സ്വദനം ജിഹ്വാ ശ്രുതിഃ ശ്രോത്രം ഭവത്യസൗ .
ഇത്യാദ്യാ വാസനാഃ പഞ്ച ബദ്ധ്വാ താസു നിമജ്ജതി .. 43
ചിദ്ഭാവോഽക്ഷതയോദേതി മനോ ഭൂതൈകദേശതഃ .
സർവഗോഽപി രസോ ഭൂമൗ യഥാങ്കുരതയാ മധൗ .. 44
യോ ഭാവയതി ഭാവേഷു നേഹ രൂഢേഷ്വഭാവതാമ് .
തസ്യായതവതോ ദുഃഖമനന്തം നോപശാമ്യതി .. 45
യേന കേനചിദാച്ഛന്നോ യേന കേനചിദാശിതഃ .
യത്ര ക്വചനശായീഹ സ സമ്രാഡിവ രാജതേ .. 46
വാസനാഭിരുപേതോഽപി സമഗ്രാഭിരവാസനഃ .
അന്തഃശൂന്യോഽപ്യശൂന്യാത്മാ ഖമിവ ശ്വസനാന്വിതഃ.. 47
ആസനേ ശയനേ യാനേ സ്ഥിതോ യത്നേന ബോധ്യതേ .
നിദ്രാലുരിവ നിർവാണമനോമനനനിർവൃതഃ .. 48
സംവിന്മാത്രം ഹി പുരുഷഃ സർവഗോഽപി സ തിഷ്ഠതി .
സ്ഫുടസാരേ ശരീരസ്യ യഥാ ഗന്ധോഽബ്ജകേസരേ .. 49
സംവിന്മാത്രം വിദുർജന്തും തസ്യ പ്രസരണം ജഗത് .
ആത്മനിഷ്ഠത്വമജഗത്പരമേത്യുപദേശഭൂഃ .. 50
നീരസോ ഭവ ഭാവേഷു സർവേഷു വിഭവാദിഷു .
പാഷാണം ഹൃദയം കൃത്വാ യഥാ ഭവസി ഭൂതയേ .. 51
സാധോ ഹൃദയസൗഷിര്യമസൗഷിര്യമിവാസ്തു തേ .
അചിത്ത്വവപുഷോഽചിത്ത്വാദുപലസ്യേവ രാഘവ .. 52
തജ്ജ്ഞാജ്ഞയോരശേഷേഷു ഭാവാഭാവേഷു കർമസു .
ഋതേ നിർവാസനത്വാത്തു ന വിശേഷോഽസ്തി കശ്ചന .. 53
സത്തൈവൈഷാ വിദോ യത്സാ ഭവത്യുന്മിഷിതാ ജഗത് .
പരം തത്ത്വം നിമിഷതാ ദൃഗിവാനാമകം തതമ് .. 54
ദൃശ്യം വിനശ്യത്യഖിലം വിനഷ്ടം ജായതേ പുനഃ .
യന്ന നഷ്ടം ന ചോത്പന്നം തത്സദ്ഭവതി തദ്ഭവാൻ .. 55
ഭാവജ്ഞപ്തിർഹി നിർമൂലാ ഭാവിതാപി ന വിദ്യതേ .
സലിലം മൃഗതൃഷ്ണേവ ന ദദാതി ഭവാങ്കുരമ് .. 56
യഥാഭൂതാർ/ഥസ-ദർശ/+ച്ഛിന്നാഽഹ-മിതി ഭാവനാ .
ദൃഷ്ടാമി ന കരോത്യന്തർദഗ്ധം ബീജമിവാങ്കുരമ് .. 57
കർമ കുർവന്നകുർവന്വാ വീതരാഗോ നിരാമയഃ .

നിർമനാ നിത്യനിർവാണഃ പുമാനാത്മനി തിഷ്ഠതി .. 58
ചിത്തോപശാന്തൗ സംശാന്താഃ ശാന്തായേ ഭോഗബന്ധവഃ .
ന സ്വഭാവപരിക്ഷീണാശ്ചിത്തമേഷാം കിലാകരഃ .. 59
അഘനഃ കേവലാലോകോ ബുധോ ജീവഃ പരായതേ .
സ ഏവാന്യോഽപ്യനന്യോഽന്തരപരാഹ്ന ഇവാതപഃ .. 60
ഏകദേശസ്ഥിതാത്പുംസോ ദൂരായാതസ്യ ചേതസഃ .
യദ്രൂപം സകലം മധ്യേ തദ്രൂപം പരമാത്മനഃ .. 61
ചാരുചിദ്വ്യോമകർപൂരം യച്ചമത്കുരുതേ സ്വയമ് .
അനന്തമന്തരവ്യക്തം ജഗദിത്യേവ വേത്തി തത് .. 62

ഗതഭവഭ്രമഭാസുരമക്ഷയം
ശമമുപേതമുപേക്ഷിതദീപവത് .
സ്ഥിതമപീഹ ജനം ജഗദീശ്വരാ-
ദനുഗതം നനു ഭാതി മുദാ ച ഖേ .. 63

ഇത്യാർഷേ ശ്രീവാസിഷ്ഠ-മഹാരാമായണേ വാല്മീകീയേ മോക്ഷോപായേഷു നിർവാണപ്രകരണേ ഉത്തരാർധേ സുഖ-യോഗോപ-ദേശോ നാമ+ ദ്വാവിംശഃസ് സർഗഃ .. 22 ..

ഓം

****

CHECKED BY GURU P.R.IYER
13.12.2023